

Věc C-400/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

16. června 2022

Předkládající soud:

Landgericht Berlin (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

2. června 2022

Žalovaní a navrhovatelé v odvolacím řízení:

VT

UR

Žalobkyně a odpůrkyně v odvolacím řízení:

Conny GmbH

Předmět původního řízení

Ochrana spotřebitele, smlouva uzavřená na dálku elektronickou cestou,
informační povinnosti obchodníka

Předmět a právní základ předběžné otázky

Výklad unijního práva, článek 267 SFEU

Předběžná otázka

Je v souladu s čl. 8 odst. 2 druhým pododstavcem. směrnice 2011/83/EU, jestliže je vnitrostátní ustanovení [v projednávané věci § 312j odst. 3 druhá věta, odst. 4 Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB“, ve znění platném od 13. června 2014 od 27. května 2022)] vykládáno v tom smyslu, že se, stejně jako čl. 8 odst. 2 druhý pododstavec směrnice 2011/83/EU, použije i tehdy, pokud

je spotřebitel povinen zaplatit obchodníkovi v okamžiku uzavření smlouvy elektronickou cestou nikoliv nepodmíněně, nýbrž za splnění určitých dalších podmínek, například výlučně v případě pozdějšího úspěchu poskytnutých právních služeb, kterými byl obchodník pověřen, nebo pozdějšího zaslání upomínky třetí osobě?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. 2011, L 304, s. 64), zejména článek 8 odst. 2 druhý pododstavec

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB“), zejména § 312j

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 Žalobkyně je společnost s ručením omezeným, která je podle německého práva oprávněna poskytovat inkasní služby. Z postoupeného práva nájemce bytu žalované pronajímatelky uplatňuje nároky z důvodu tvrzeného jednání porušujícího omezení výše nájmu (§ 556d BGB).
- 2 Mezi žalovanou a uvedeným nájemcem existuje od 15. listopadu 2018 nájemní vztah týkající se bytu o velikosti 64,18 m², který se podle berlínského Mietenbegrenzungsverordnung (nařízení o omezení výše nájemného) ze dne 28. dubna 2015 nachází na území s napjatou situací na trhu s bydlením. Smluvně sjednané čisté nájemné bez poplatků za služby činí měsíčně 756,45 eura, zatímco obvyklé srovnatelné nájemné v Berlíně od 15. listopadu 2018 do pověření žalobkyně činilo pouze 375,84 eura.
- 3 Žalobkyně nabízí prostřednictvím internetových stránek, které provozuje, nájemcům bytů možnost, aby ji kliknutím na tlačítko, které je nadepsáno „pokračovat“ nebo „pověřit snížením nájmu“ nebo „zachránit úspory ze zastropování nájemného“, pověřili prosazováním pohledávek vůči jejich pronajímatelům, zejména uplatněním nároků na informace, na vrácení nájemného zaplaceného navíc a na určení neplatnosti dohody o výši nájemného, jestliže toto překračuje přípustné nájemné.
- 4 Bod 2 Všeobecných obchodních podmínek žalobkyně, na nichž se zakládá pověření nájemcem, mimo jiné stanoví:

„2.1 Pověřujete nás po propočtu výše nájemného na kalkulátoru na našich internetových stránkách [...]

Kliknutím na tlačítko „závazně pověřit“, nejpozději ovšem zasláním (např. e-mailem nebo poštou) případných námi poskytnutých dokumentů (prohlášení o postoupení nebo plná moc) činíte závaznou nabídku na uzavření zpoplatněné příkazní smlouvy za účelem prosazování nároků včetně vedlejších pohledávek a na postoupení nároků. Vaši nabídku přijmeme výslovným prohlášením (např. e-mailem) nebo zasláním vytýkacího dopisu pronajímateli za účelem uplatnění nároků vůči němu. Na vyžádání podepíšete samostatný dokument o postoupení nebo potvrzení o postoupení resp. plnou moc a zašlete nám jej v originále. [...]"

5 Bod 3 Všeobecných obchodních podmínek dále stanoví:

„3.1 Obdržíme (i) odměnu ve výši jedné třetiny (33,33%) úspory ročního nájemného, tedy úsporu za 4 měsíce (dále jako „provize“), jakož i, jakmile pronajímateli zašleme upomínku, (ii) odměnu ve výši, která by příslušela advokátovi podle ustanovení Rechtsanwaltsvergütungsgesetz (zákon o odměnách advokátů) [...]"

[...]"

3.3 V případě, že naše snaha nebude úspěšná, provize nebude splatná. [...]"

6 Nájemce dotčeného bytu se registroval na internetových stránkách provozovaných žalobkyní, označil, že souhlasí se všeobecnými obchodními podmínkami žalobkyně, a klikl na „tlačítko pro objednání“ poskytnuté žalobkyní. Dne 16. ledna 2020 pak nájemce podepsal formulář nadepsaný „Potvrzení, zplnomocnění a postoupení, schválení“, který mu poskytla žalobkyně a v němž se uvádí:

„Tímto potvrzujeme a opakujeme z čistě preventivních důvodů [...] postoupení nároků [...], nárok na vrácení nájemného zaplaceného navíc[,] omezený na čtyři měsíční nájemné splatná po výtce [...]. Tímto z čistě preventivních důvodů souhlasíme se zpětnou platností se všemi v tomto smyslu již učiněnými právními jednáními a prohlášeními [...]"

7 Tento formulář neobsahuje žádné upozornění na platební povinnost nájemce.

8 S odkazem na pověření a zmocnění nájemcem žalobkyně vytkla žalovaným dopisem ze dne 21. ledna 2020 porušení ustanovení o omezení výše nájemného (§ 556d a násl. BGB) a uplatnila různé nároky na informace a vrácení plateb.

9 Svou žalobou se žalobkyně domáhá poskytnutí informace o nájemném dlužném předchozím nájemcem, o zvýšení nájemného sjednaného s předchozím nájemcem, o provedení modernizace před začátkem nájemního vztahu a o otázce, zda je nájemní vztah založený s nájemcem prvním pronájmem po obsáhlé modernizaci. Dále požaduje vrácení částky 305,75 eura jako nájemného zaplaceného za měsíc duben 2020 navíc, jakož i úhradu částky 813,39 eura jako náklady právního zastoupení před zahájením soudního řízení.

- 10 Amtsgericht (okresní soud) žalobě vyhověl. Konstatoval zejména, že požadované nájemné překračuje přípustné nájemné v rozsahu uplatňovaném žalobkyní.
- 11 V odvolání podaném k předkládajícímu soudu se žalovaní domáhají zamítnutí žaloby v celém rozsahu. Namítají mimo jiné, že použitím nedostatečně označeného tlačítka pro objednání porušila žalobkyně ustanovení § 312j odst. 3 druhé věty BGB a článku 8 směrnice 2011/83.

Stručný popis odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 12 Podle názoru předkládajícího soudu závisí úspěch odvolání na tom, zda je podoba tlačítka pro objednání, které používá žalobkyně, v rozporu s § 312j odst. 3 druhou větou BGB. V tomto smyslu je relevantní výklad příslušného ustanovení unijního práva, totiž čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83. Námitky týkající se jiných aspektů právního sporu, které žalovaní uplatnili v rámci svého odvolání, nemají vyhlídky na úspěch.

Analýza právního sporu podle ustanovení BGB

- 13 Relevantní odstavce § 312j BGB v jeho znění použitelném v projednávané věci znějí:

„(2) U spotřebitelské smlouvy v elektronickém obchodním styku, jejímž předmětem je plnění obchodníka za úplatu, musí obchodník jasným, srozumitelným a zvýrazněným způsobem poskytnout informace podle čl. 246a odst. 1 první věty bodů 1, 4, 5, 11 a 12 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (uvozující zákon k občanskému zákoníku) bezprostředně před tím, než spotřebitel učiní objednávku.

(3) Obchodník musí v případě smlouvy podle odstavce 2 upravit proces objednávky tak, aby spotřebitel učiněním objednávky výslovně vzal na vědomí, že si je vědom toho, že se objednávkou zavazuje k zaplacení. Pokud je objednávka učiněna prostřednictvím tlačítka, povinnost obchodníka uvedená v první větě je splněna pouze v případě, že je tlačítko snadno čitelným způsobem označeno „objedávka zavazující k platbě“ nebo jinou odpovídající a jednoznačnou formulací.

(4) Smlouva podle odstavce 2 vzniká pouze tehdy, pokud obchodník splní svou povinnost podle odstavce 3.“

- 14 Tato ustanovení se na model podnikání žalobkyně v zásadě použijí. Předkládající soud v tomto ohledu sdílí názor Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo), který sice nejprve zvažoval, že na obchodní modely, které „zjevně nejsou spojeny se skrytou nákladovou pastí“, se § 312j odst. 3 a 4 BGB nevztahují, tyto úvahy ale obratem znovu odmítl (rozsudek ze dne 19. ledna 2022, spisová značka VIII ZR 122/21). Tento postoj je v souladu s judikaturou Soudního dvora, podle níž všichni obchodníci, nikoliv pouze provozovatelé takzvaných

„nákladových pastí“ nebo „skrytého předplatného“, spadají do oblasti působnosti čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83 (viz naposledy rozsudek ze dne 7. dubna 2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, body 20 a násl.).

- 15 Je-li § 312j odst. 3 druhá věta BGB na konkrétně projednávanou věc použitelný, je jisté, že žalobkyně požadavky tohoto ustanovení nesplnila. Ze spisu totiž vyplývá, že nájemce pověřil žalobkyní použitím tlačítka s nápisem „pověřit snížením nájmu“ nebo „zachránit úsporu ze zastropování nájemného“. Není sporu o tom, že tlačítko nebylo opatřeno nápisem „objednávka zavazující k platbě“ nebo jinou odpovídající a jednoznačnou formulací. Pouze tak by ale žalobkyně dostala požadavkům § 312j odst. 3 druhé věty BGB a čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83, který je nutno použít k jejímu výkladu v souladu s unijním právem (viz rozsudek ze dne 7. dubna 2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, bod 26).
- 16 Podle judikatury Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr), která vychází z § 312j odst. 4 BGB, je v takovémto případě uzavření smlouvy v plném rozsahu neúčinné. V literatuře je naproti tomu částečně zastáván názor, že toto ustanovení BGB musí být v souladu s čl. 8 odst. 2 druhým pododstavcem třetí větou směrnice 2011/83 vykládáno v tom smyslu, že spotřebitel pouze „není vázán“ smlouvou a objednávkou, a proto je nutno vycházet z předběžné neplatnosti smlouvy.
- 17 Dokonce i v případě, že je zapotřebí řídit se posledně uvedeným názorem, by v projednávané věci neexistovala účinně uzavřená smlouva, protože žalobkyně nájemce dotčeného bytu v žádném okamžiku neinformovala způsobem splňujícím požadavky § 312j odst. 3 druhé věty BGB o platebních povinnostech, které jsou se smlouvou spojeny, a nájemce rovněž nikdy (ani konkludentně) neodsouhlasil ani nepotvrdil možná pouze předběžně neplatnou smlouvu.
- 18 Takovýmto souhlasem nebo potvrzením není ani prohlášení o postoupení ze dne 16. ledna 2020, protože nájemce učinil toto prohlášení pouze na pokyn žalobkyně, aby takto splnil svou domnělou povinnost součinnosti stanovenou v § 2.1 odst. 2 všeobecných obchodních podmínek žalobkyně při porušení § 312j odst. 3 druhé věty BGB. Postoupení učiněné tímto způsobem je spolu s pověřením koncipováno jako jedna transakce. Z tohoto důvodu je rovněž neplatné. Jiné posouzení nepřichází do úvahy, protože by vedlo k legitimaci takzvaných „pastí potvrzení“ tím, že by pozdějším úkonům spotřebitele směřujícím k naplnění smlouvy byl přisuzován význam konkludentního souhlasu, potvrzení nebo dokonce nového uskutečnění právního úkonu, který byl předtím sjednán elektronickou cestou při porušení čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83. Spotřebitel by tak o své platební povinnosti nebyl informován výslovně, nýbrž by tato vyplývala pouze z „okolností“ uzavření smlouvy (viz rozsudek ze dne 7. dubna 2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, bod 30).

Pochybnosti ve vztahu k unijnímu právu

- 19 Podle čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce první věty směrnice 2011/83 obchodník zajistí, aby spotřebitel při učinění objednávky výslovně vzal na vědomí, že si je vědom toho, že se objednávkou zavazuje k zaplacení. Podle názoru předkládajícího soudu není jisté, zda lze toto ustanovení použít na projednávanou věc. Konkrétně vyvstává otázka, zda se smlouvou uzavřenou elektronicky na dálku spotřebitel „zavazuje k zaplacení“ ve smyslu tohoto ustanovení rovněž tehdy, pokud je odměna dlužná pouze za určitých dalších podmínek, například výlučně v případě úspěchu nebo v nejistém případě pozdější upomínky adresované třetí osobě.
- 20 Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) vykládá čl. 8 odst. 2 druhý pododstavec směrnice 2011/83, stejně jako § 312j odst. 3 a 4 BGB, v předmětném kontextu v tom smyslu, že „účel ochrany výjimečně není dotčen“ a obchodník tedy vůči spotřebiteli nemá povinnost opatřit objednávkové tlačítko nápisem „objedávka zavazující k platbě“, jestliže „je odměna dlužná pouze za určitých podmínek, totiž výlučně v případě úspěchu“ (viz rozsudky ze dne 19. ledna 2022, VIII ZR 123/21, bod 55, a ze dne 30. března 2022, VIII ZR 358/20, bod 58).
- 21 Naproti tomu jiné německé soudy, stejně jako právní literatura, přisuzují čl. 8 odst. 2 druhému pododstavci směrnice 2011/83 podstatně širší oblast působnosti. Podle jejich názoru se toto ustanovení vztahuje rovněž na právní jednání, u nichž úplatnost vyplývá z uzavření smlouvy pouze nepřímo nebo je vázána na splnění dalších podmínek nebo učinění úkonů ze strany spotřebitele.
- 22 Předkládající soud se přiklání k posledně uvedenému názoru. V jeho prospěch hovoří již znění dotčeného ustanovení, podle nějž platí povinnost použít tlačítko, jestliže se spotřebitel objednávkou „zavazuje k zaplacení“. Spotřebitel se ovšem uzavřením elektronicky sjednané smlouvy „zavazuje k zaplacení“ již tehdy, když vznik tohoto závazku není nutný, nýbrž pouze možný a není zcela vyloučen.
- 23 Účel čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83 hovoří rovněž pro takovýto široký výklad. Tato směrnice má totiž podle svého článku 1 a bodů 4, 5 a 7 odůvodnění zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitelů tím, že zaručí jejich informovanost a bezpečnost při transakcích s obchodníky. Tento pohled je rovněž v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora (viz naposledy rozsudek ze dne 7. dubna 2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, body 21 a 30). Se zajištěním vysoké ochrany spotřebitele by ovšem nebylo slučitelné, aby směrnici byli chráněni pouze ti spotřebitelé, jejichž pozdější povinnost zaplacení je v okamžiku uzavření smlouvy již jistá, tato ochrana by však současně nebyla poskytována těm spotřebitelům, jejichž povinnost zaplacení při uzavření smlouvy ještě není definitivní, nýbrž místo toho závisí na pozdějším splnění dalších podmínek, které spotřebitelé často ani nemohou sami ovlivnit. Rovněž tyto spotřebitelé jsou totiž v případě splnění podmínky povinni zaplatit, aniž na tuto svou povinnost byli předtím výslovně upozorněni.

- 24 Konečně širokému výkladu čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83 nebrání ani úvahy o praktičnosti tohoto řešení. Důvodem k odlišnému posouzení není ani konstatování Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr), že široký výklad může „oproti [...] cíli zákona a směrnice, kterou provádí, [...] být zdrojem nejasností, protože plnění nemá být zpoplatněno v každém případě, označení tlačítka by ale tuto skutečnost neodráželo“ (viz rozsudek ze dne 19. ledna 2022, VIII ZR 123/21, bod 55). Zaprvé nejsou důvody pouhé praktičnosti již ze zásady způsobilé ovlivnit výklad unijního práva v rozporu s jeho zněním a jeho smyslem a účelem. Zadruhé obchodník každopádně může v rámci tlačítka upozornit spotřebitele dostatečně jasně, že povinnost platby není bez výjimky, nýbrž nastává pouze v obvyklém případě, jehož nezávazný příslib nabízí ve své internetové prezentaci. Tím se odstraní veškeré nejasnosti, které by byly způsobilé vyvolat na straně spotřebitele „zmatek“ způsobený neodpovídajícím popisem tlačítka. Ve skutečnosti by takový „zmatek“ mohl vzniknout pouze u spotřebitelů, kteří budou v případě splnění podmínky vystaveni platebním nárokům ze strany obchodníka, o jejichž existenci v okamžiku učinění objednávky neměli s ohledem na popis tlačítka pro objednání, který vyhovuje požadavkům čl. 8 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2011/83, povědomí nebo toto povědomí každopádně nebylo dostatečné.

PRACOVNÍ DOKUMENT